

תרגול 11: משפטי סילוא (Sylow)

משפט קושי: תהי G חבורה סופית, כך שמתקיים $p \mid |G|$ עבור p ראשוני. אזי קיים איבר מסדר p ב G .

תרגיל: הראו שקיימת חבורה שלא לכל מספר $m \mid |G|$ קיים איבר מסדר m .

פתרון: בחבורה S_4 לא קיים איבר מסדר 12, למרות ש $|S_4| = 24$. זאת כיוון שכל איבר ב S_4 הוא מאחד ממבני המחזוריים הבאים (שקובעים את סדר האיברים):

4 - סדר 4

3 - סדר 3

2 - סדר 2

2 - סדר 2

1 - סדר 1

הערה: כפי שראינו לעיל, לא ניתן להכליל את משפט קושי לכל מחלק $m \mid |G|$, אך משפטי סילוא נותנים לנו בכל זאת הכללה טובה.

הגדרה: תהי G חבורה סופית, כך שמתקיים $p^m \mid |G|$, $p^{m+1} \nmid |G|$, עבור p ראשוני. תת חבורה מסדר p^m של G נקראת תת חבורה **פ-סילוא**.

דוגמא: נמצא חבורת 2-סילוא ב S_3 : כיוון ש $|S_3| = 6$ בהכרח חבורת 2-סילוא היא מסדר 2. יש 3 ת"ח כאלה: $\langle (1,2) \rangle$, $\langle (2,3) \rangle$, $\langle (1,3) \rangle$. נשים לב שהראינו כעת שתת-חבורת פ-סילוא לא בהכרח יחידה! בנוסף גם הראינו שתת-חבורת פ-סילוא לא בהכרח תת-חבורה נורמלית.

נמצא חבורת 3-סילוא ב S_3 : כיוון ש $|S_3| = 6$ בהכרח חבורת 2-סילוא היא מסדר 3. יש רק ת"ח אחת כזאת: $\langle (1,2,3) \rangle$, והיא נורמלית.

משפט (הכללה של משפט קושי): לכל G סופית, p ראשוני, אם $p^m \mid |G|$ אז קיימת ת"ח של G מסדר p^m .

מסקנה: משפט סילוא 1: תהי G חבורה סופית. אז לכל ראשוני p המחלק את סדר G , G מכילה תת חבורה p סילוא.

הגדרה: נאמר ששתי תת-קבוצות (בפרט ת"ח) $S, T \subseteq G$ הן **צמודות** אם קיים $g \in G$ כך ש $gSg^{-1} = T$. שימו לב שזאת פעולה של החבורה G על הקבוצה X של תת-הקבוצות של G (או פעולה של G על תת-החבורות של G).

תרגיל: הראו שאם $H, K \leq G$ ת"ח צמודות שונות של G אזי H, K אינן ת"ח של G .

פתרון: זאת כיוון שקיים $g \in G$ כך ש $gHg^{-1} = K \neq H$ ולכן H אינה אינוריאנטית להצמדה, ולכן אינה תח"נ (ואותו דבר עבור K).

משפט סילוא 2: כל תתי חבורות p -סילוא של חבורה סופית G צמודות זו לזו.

תרגיל: אם H תח"פ-סילוא של G , אזי gHg^{-1} היא גם תח"פ-סילוא של G , לכל $g \in G$.

פתרון: זאת כיוון ש $gHg^{-1} \cong H$. נגדיר $\varphi: H \rightarrow G$ המוגדרת ע"י $\varphi(h) = ghg^{-1}$. התמונה היא

gHg^{-1} . לכן gHg^{-1} היא תח"פ, ו- H , gHg^{-1} הן מאותו סדר.

תרגיל: יש רק תח"פ-סילוא אחת אם ורק אם היא תח"נ.

הוכחה: אם קיימת תח"פ-סילוא אחת H , אזי לפי הנחה $gHg^{-1} = H$ לכל $g \in G$, אחרת היו שתי תת-

חבורות p -סילוא לפי ההערה. לכן H תח"נ. אם H תח"פ-סילוא נורמלית, אזי $gHg^{-1} = H$ לכל $g \in G$,

ואם היתה תת-חבורת p -סילוא שניה K אזי הן היו צמודות לפי משפט סילוא 2, כלומר קיים $g \in G$ כך ש

$gHg^{-1} = K \neq H$, סתירה.

משפט סילוא 3: יהי r_p מספר תתי החבורות של p -סילוא של חבורה סופית G אז:

- $r_p \mid |G|$

- $r_p \equiv 1 \pmod{p}$

מסקנה: $\gcd(r_p, p) = 1$.

מסקנה: חבורת p -סילוא היא נורמלית אם ורק אם $r_p = 1$ (נובע ישירות מהמסקנה ממשפט סילוא 2).

תרגיל: אם G אינה חבורת p , ומתקיים $p \mid |G|$ וגם $r_p = 1$ (כלומר יש תח"פ - סילוא יחידה) אז G

אינה פשוטה. כלומר קיימת $H < G$ כאשר $H \neq G, \{e\}$.

פתרון: תהי H תח"פ-סילוא, אזי בגלל ש $r_p = 1$ מתקיים $gHg^{-1} = H$ לכל $g \in G$, כיוון שגם gHg^{-1}

היא חבורת p -סילוא (אבל יש רק אחת כזאת). לכן H תח"נ של G , והיא אינה תח"פ טריויאלית בגלל

ההנחות (מדוע?).

משפטון: r_p מחלק את $\frac{|G|}{p^m}$.

הוכחה:

$$H \leq G, |H| = p^m$$

$$|G| = |H| [G:H] = p^m * n, p \nmid n$$

$$r_p \parallel |G|, r_p \bmod p = 1 \Rightarrow \gcd(r_p, p^m) = 1 \Rightarrow r_p \mid n = \frac{|G|}{p^m}$$

תרגיל: הראו שחבורה מסדר 40 אינה פשוטה

תשובה: $40 = 5 * 2^3$ לפי משפטי 40 סילוא יש תת חבורה 2 סילוא מסדר 8 ויש תת חבורה 5 סילוא

מסדר 5. ובאופן טריוואלי יש תת חבורה מסדר 1,40 שאלה האם חבורה מסדר 40 פשוטה? לפי

המשפט הקודם מספיק להוכיח $r_5 = 1 \vee r_2 = 1$.

לפי משפט סילוא 3 מתקיים $r_5 \equiv 1 \pmod{5}, r_5 \mid 40$ לכן

$$r_5 \in A = \{1, 2, 4, 8, 5, 10, 20, 40\}$$

$$r_5 \in B = \{1, 6, 11, 16, 21, 26, 31, 36, 41, \dots\}$$

$$A \cap B = \{1\} \Rightarrow r_5 = 1$$

לכן חבורה מסדר 40 אינה פשוטה.

תרגיל: האם חבורה מסדר 10 פשוטה?

תשובה: $10 = 5 * 2$ לפי משפט סילו קיימת תת חבורה 5 סילוא מסדר 5 נסמן אותה ב $H \leq G, |G| = 10$

לפי לגראנז' $|G| = |H| [G:H]$ במקרה שלנו $[G:H] = 2 \Leftrightarrow [G:H] = 2$ וכבר הוכחנו כל תת

חבורה מאינדקס 2 נורמלית לכן חבורה מסדר 10 אינה פשוטה.

מסקנה: באופן כללי כל חבורה מסדר $2p^m$ עבור p ראשוני אינה פשוטה (אותה הוכחה (בערך)).

תרגיל: אם $|G| = pq$ כך ש $p \neq q$ ראשוניים ו $q \not\equiv 1 \pmod{p}$ אז יש ל G ת"ח p סילוא נורמלית:

הוכחה:

$$r_p \mid pq \in \{1, p, q, pq\},$$

$$r_p = 1 \pmod{p} \in \{1\}$$

$$\Rightarrow r_p = 1$$

ולכן לפי משפט G קיימת תת חבורה p סילוא שהיא נורמלית ולכן G אינה פשוטה.

הערה: אם מוסיפים את הדרישה $p < q$ בתרגיל, נקבל שגם $r_q = 1$, זאת כיוון שאם $p < q$ אזי

$$p \not\equiv 1 \pmod{q} \text{ ואז:}$$

$$r_q | pq \in \{1, p, q, pq\},$$

$$r_q = 1 \pmod q \in \{1\}$$

$$\Rightarrow r_q = 1$$

מכאן ניתן להסיק שהחבורה G היא ציקלית (נראה זאת בתרגול הבא), כלומר נקבל את המשפט:
משפט: יהיו p, q ראשונים $p < q$, $q \not\equiv 1 \pmod p$, כל חבורה מסדר pq היא ציקלית (כלומר איזומורפית ל Z_{pq})

תרגיל: הוכח כי חבורה מסדר 84 אינה פשוטה.

פתרון: לפי המשפטון נקבל:

$$r_7 | \frac{84}{7} = 12 \Rightarrow r_7 \in \{1, 2, 3, 4, 6, 12\} \wedge$$

$$r_7 \pmod 7 = 1 \Rightarrow r_7 = 1$$

קיבלנו $r_7 = 1$ ולכן לפי משפט החבורה G אינה פשוטה.

תרגיל עזר: יהי K ראשוני, תהי G חבורה, ויהיו H, K שתי תת-חבורות שונות מסדר p . אזי

$$H \cap K = \{e\}$$

הוכחה: $H \cap K \leq G$ ולכן $H \cap K \leq H$, לכן לפי לגרנג' נקבל $|H \cap K| = 1, p$ אבל אם $|H \cap K| = p$

נקבל ש $H=K$, סתירה, לכן $|H \cap K| = 1$.

מסקנה: מספר האיברים מסדר p ראשוני בחבורה G מתחלק ב $p-1$.

הוכחה: כל איבר x מסדר p שייך לת"ח של G מסדר p (לדוגמא ל $\langle x \rangle$), ובחבורה כזאת יש $p-1$ איברים מסדר p (מדוע?). יהי k מספר הת"ח מסדר p . לפי תרגיל העזר נקבל שיש $k(p-1)$ איברים מסדר p .

תרגיל: אם $|G| = p^2q$, p, q ראשונים זרים. אז או שיש ל G תת חבורה נורמלית p -סילוא (מסדר ?)

או שיש ל- G תת חבורה נורמלית q -סילוא (מסדר ?). בכל מקרה G אינה פשוטה!

הוכחה: יש ל G תתי חבורות p -סילוא מסדר p^2 ו q -סילוא מסדר q . נניח בשלילה שאין ל G תח"נ

$$1 < r_p, r_q \parallel |G| = p^2q \Rightarrow r_p, r_q \in \{p, q, p^2, p^2q\}$$

$$r_p \pmod p = 1 \Rightarrow r_p = q \Rightarrow q > p \quad \text{לכן בהכרח } r_p, r_q > 1 \text{ לפי משפטי סילוא נקבל ש:}$$

$$r_q \pmod q = 1 \Rightarrow r_q \in \{p, p^2\}$$

עכשיו כל איבר מסדר q יוצר תת חבורה q סילוא בעלת q איברים מסדר q . כל 2 תתי חבורות שונות מסדר q נחתכות רק ב $\{e\}$ ולכן ב G יש $r_q(q-1)$ איברים מסדר q . אם:

- $r_q = p^2$, אזי מספר האיברים שאינם מסדר q הם:

$$|G| - p^2(q-1) = p^2q - p^2q + p^2 = p^2$$

זו יש p^2 שאינה מסדר q אבל יש בסך הכל p^2 איברים שאינם מסדר q ולכן כולם P

ואין עוד תת חבורה P סילוא אחרת (כי כל האברים נמצאים ב- P) לכן $r_p = 1$, סתירה.

- $r_q = p$ לכן $p \equiv 1 \pmod{q} \wedge q > p \Rightarrow p = 1$ וקיבלנו סתירה.

לכן קיבלנו סתירה להנחה, ומכאן שבהכרח $r_p = 1 \vee r_q = 1$. בכל מקרה החבורה אינה פשוטה!

תרגיל:

הוכיחו או הפריכו: אם H תת-חבורת- q אבליית של G אזי H מוכלת בכל תת-חבורת- p -סילוא של G .

פתרון:

נפריך: ניקח $G = S_3$, $H = \langle (1,2) \rangle$. בוודאי ש H אבליית, והיא חבורת-2, אבל היא אינה מוכלת בכל

תת-חבורת-2 סילוא של G , שהן כל החבורות מסדר 2.

תרגיל:

תהי H תת-חבורת- q המוכלת במרכז של G אזי H מוכלת בכל תת-חבורת- p -סילוא של G .

פתרון:

תהי K תת-חבורת- p -סילוא כלשהי של G (קיימת כזאת לפי משפט סילוא 1). אזי $K \triangleleft N(K)$ (זה נכון

לכל תת-חבורה, **הראו זאת**). כיוון ש $H \leq Z(G)$, גם $H \leq N(K)$ (**הראו זאת**) ולכן $HK \leq N(K)$.

$$|HK| = \frac{|H||K|}{|H \cap K|}$$

$$. H \leq K$$